

Linder Béla élete, kora és tevékenysége. Bepillantás egy készülő életrajzi kötetbe

DR. CSERE PÉTER

*8440 Herend, Majolika park 1.
email: dracsere@gmail.com*

Rezümé: Az 1918-ban hatalomra jutó Károlyi-kormány hadügyminisztereként Linder Béla ezredes (Majs, 1876.02.10. – Belgrád, 1962.04.15.) máig az egyik legvitatottabb alakja történelmünknek. Készülő könyvemben bemutatom életútját, tevékenységét, megkísérlem feltárni indítékait. Így tanulmányom tulajdonképpen a készülő könyv szűkített verziója, kutatás közbeni állapota. Célom elsősorban az, hogy Linder és kora, valamint az őt hatalomra segítő ideológia ködösítéstől és magyarázkodástól mentesen álljon előttünk.

Kulcsszavak: katonaság, hadsereg, forradalmak, politika

Colonel Judas – Life, era and activity of Béla Linder

Summary: As Defence Minister of the Károlyi Government – which became the power in 1918 – Colonel Linder Béla is one of the most controversial person of our history. In my upcoming book I will present his path of life and work trying to reveal his motives. My main goal to present Linder and his era, as well as the ideology that helped him to power without any obfuscation and excuses.

Keywords: military, army, revolutions, policy

Bevezetés

Linder Béla egy Pécshez közeli baranyai faluban, Majson született, Pécssett járt középiskolába, és évtizedekkel később e város polgármestere volt majdnem egy éven át. Személyével kapcsolatban tehát a város megkerülhetetlen. Linder Béláról nagyobb lélegzetű művet írni nem egyszerű feladat. A források gyérek, a visszaemlékezések töredékesek, és időközben sok dokumentumot szándékosan eltüntettek. Márpedig Linder Béla egy tragikus időszakban kulcsszerepet játszott: Károlyi Mihály kormányának hadügyminisztereként 1918. novemberében ő rendelte el a magyar hadsereg leszerelését.

Ennek a rendelkezésnek a gyakorlati megvalósítása alig ismert, hírhedtté vált szavait: „Katonát látni nem akarok” azonban sokan ismerik. Sokan fogadatlan prókátorként lépnek fel védelmében: nem ezt mondta, nem így mondta, nem ez volt a szándéka, stb. Márpedig a hadügyminiszter rendelkezéseinek alapos megismerése után nem lehetnek kétségeink: ezt mondta, így mondta – a szándéka pedig egyértelműen a magyar haderő felszámolása volt. Sőt, azt is láthatjuk, hogy kijelentéseinek komolyságát később éppen ő maga erősítette meg és vállalta fel teljes egyértelműséggel. Ettől függetlenül helyzetem sajátos. Egyfelől nem történész vagyok, hanem jogász, aki ugyanannak a témának sokszor egyéb aspektusait látja, másfelől egy még el nem készült munkáról kell átfogó módon beszámolnom.

Baranya és Pécs

Linder Béla a Baranya vármegyei Majson született, 1876. február 10-én. Hat testvére közül éppen az ő születési anyakönyvi kivonata nem lelhető fel, ám a szüleiről és testvéreiről nyert alapinformációk nem hagynak kétséget, a felől, hogy valós alapja sem szerb, sem zsidó származásának nincs: Linder felmenői és ősei bácskai katolikus német gazdák voltak.¹

Ősei a Bács vármegyei Parabutyról vándoroltak Baranyába a XVIII. század folyamán. A Sturm Albert által 1892-ben szerkesztett Országgyűlési almanach szerint apja, Linder György (1850–1919) jogot végzett a Budai Jogakadémián, majd rövid kitérő után jegyző lett Majson, innen pedig 1887-ben a mohácsi kerület, majd 1892-ben a Sopron vármegyei csornai kerület országgyűlési képviselőjeként bejutott a Parlamentbe.²

Ekkor azonban egy majszi földije feljelentette csalás miatt. Linder György kifizette az okozott kárt, ezért károsulti kérelemre megszüntették az eljárást – az ügy tehát nem bűncselekmény hiányában való felmentéssel ért véget.³

¹ Ernő öccsének születési anyakönyvi kivonata a majszi katolikus egyházközség anyakönyvében a következőképp szól: 1886. 38. folyószám alatt: Ernestus Andreas D. Georgius Linder notar et magister Isabella Freytag. Georgius Linder, azaz Linder György, Linder Béla apja a Bács megyei Paripáson (ma Radkovó, Szerbia) született.

² *STURM* 1892, 266.

³ *Győri Közlöny*, 1894. február 11. 3.; *Győri Közlöny*, 1895. január 13. 5.

Linder Béla az elemi iskolát Majson, a katolikus felekezeti iskolában végezte el, erről azonban dokumentumok nem maradtak fenn. Középiskoláit Pécsen, a Pécsi Magyar Királyi Állami Főreáliskolában, majd a Pécsi Belvárosi Községi Főreáliskolában végezte el. Tanulmányi eredményei ingadozóak, bár több dicséretet és jutalmat is kapott. Minderről a Pécsi Magyar Királyi Állami Főreáliskola értesítője tanúskodik.⁴

Morvafehértemplom

Ebben a csehországi városban (ma Hranice, Csehország) volt a Monarchia hadapródiskolája. Véleményem szerint, Linder Béla elsősorban azért iratkozott be ide, mert ez lovassági kadétiskola volt, és egy országgyűlési képviselő fia számára ez volt a „legelőkelőbb” katonai tanintézet; megjegyzendő, hogy a pécsi hadapródiskola ekkor (1888-ban) még nem létezett.⁵ A borsos tandíj és a saját felszerelés (pl. hátasló és lószerszám) értékének ismeretében állami támogatás, vagy kedvezmény híján kevesen engedhették meg maguknak, hogy fiaikat oda járassák. Linder édesapja azonban országgyűlési képviselőként mind anyagi lehetőségei, mind a kedvezmények szempontjából jelentős előnybe került az átlagemberekkel szemben.

Linder Béla katonai személyi lapja, benne a morvafehértemplomi kadétiskola dokumentációjával, ha hiányosan ugyan, de kutatható – bár némi keserű poénkodással megjegyzem, hogy e dokumentum tekintetében alighanem sikerült kifognom a Monarchia egyetlen olvashatatlanul író hivatalnokát...

Ennek tanulmányozása részemről még folyamatban van, ezért csak az egyértelmű dolgokról ejtek szót.⁶ Linder 1888-ban került a hadapródiskolába, de tanulmányai végének pontos dátumáról ezidáig, nem találtam dokumentumot. Feltételezhetően az átlagos 4 év alatt végzett, katonai képzése a lovassághoz szólt.

Linder Béla 1896. augusztus 18-án, Őfelsége I. Ferenc József születésnapján lépett elő hadnaggyá, első szolgálati helye a tüzérséghez kötötte: a 11. honvéd tüzérezred budapesti helyőrségénél. Az akkori fogatolt tüzérségnél nyilván szükség volt lovassági tisztekre, azonban szerepük korántsem volt meghatározó. A továbbiakban is olyan csapattesteknél szolgált, ahol nem számottevően volt jelen a lovassági fegyvernem: Triesztben (ma Trieste, Olaszország), Veszprémben és Losoncon (ma Lucenec, Szlovákia). Linder lovassági tisztként sajátos helyzetben volt: éppen azokban az időkben vált egyértelművé, hogy a lovasság felett, annak minden nimbusza ellenére, visszavonhatatlanul eljárt az idő.

Véleményem szerint, döntően a trieszti szolgálat kellett, hogy a tüzérség felé orientálja, hiszen itt a Monarchiának komoly haditengerészeti bázisa volt. A haditengerészeti fejlesztés mindig kéz a kézben járt a tüzérségi fejlesztésekkel, és a hajózás iránt nem érdeklődő lovassági tiszt is könnyen a félelmetes romboló erővel bíró lövegek bűvkörébe kerülhetett.

Négy év csapatszolgálat után, Babucs Zoltán hadtörténész szóbeli közlése szerint, 1900-ban felvették a vezérkari tisztképzőbe, a híres bécsi Kriegsschuléba, a Hadiiskolára. Ide bekerülni csak parancsnoki javaslatra lehetett, kemény alkalmassági vizsgák után. Vezérkari képzést 1902-ben szerzett.

⁴ A Pécsi Magyar Királyi Állami Főreáliskola értesítője az 1885/86-ik tanévről. Pécs, 1886. 47.; 57.

⁵ *PÁSZTOR* 2021, 179–186.

⁶ 3. K.u.K. KRIEGSSCHULE ZU RES. N° 395 Qualifications-Liste N; 11

A Hadiiskola tehát már vezérkari tiszteket képzett; akiknek óriási presztízsük volt a hadseregben. Fontos megjegyezni, hogy Linder itt már „hivatalosan” is tüzér volt, és különböző seregtestek parancsnokságánál szolgált további tizenkét évig, az első világháború kitöréséig.

Az első világháború

Meglepő, de három alapvető fontosságú körülmény is van, amelyek tisztázásához – eddig legalábbis – alig találtam anyagot.

Az első: Linder Béla politikai meggyőződésének és kötődésének kialakulása. Nyilván budapesti szolgálata idején kerülhetett kapcsolatba olyan baloldali csoportokkal, amelyek ideológiai beállítottságát alapozták meg. Valószínűleg a Szociáldemokrata Párt, akár radikálisabb politikai tömörülések háza táján is megfordult.

Az első világháborút követő összeomlaskor már teljesen magáénak érezte radikális baloldali álláspontját; mind a hadsereg, mind az államberendezkedés átformálásával kapcsolatban. Ha az ember belső meggyőződését tettei fejezik ki leginkább, akkor Linder – hadügyminiszterként, majd a kommün katonai megbízottjaként – következetesen kifejtett tevékenysége alapján egyértelműen a radikális baloldali eszmék híve volt. Elsősorban miniszteri tevékenysége idején hozott rendelkezései, a háborúval és a hadsereggel kapcsolatosan hangoztatott – és részben megvalósított – nézetei erre vallanak.

A második: kibogozhatatlan, hogy Ferenc Ferdinánd trónörökös „kis kamarillájához” (ez afféle árnyék-kormány volt) vajon Linder György, az országgyűlési képviselő, vagy a fia, Linder Béla vezérkari tiszt kötődött-e szoros szálakkal. Bármelyikük lehetett, azonban a reménybeli források (elsősorban a bécsi Kriegsarchivban) áttanulmányozása nélkül e kérdésben egyelőre nehéz állást foglalni.

A harmadik: Linder Béla első világháborús szolgálata. Linder az első világháborút tüzér törzskari szolgálatban töltötte – azonban a szerb, majd az orosz fronton is állomásozott egy tüzérezred parancsnokaként. 1918. május 1-ével tüzér törzskari ezredessé léptették elő.

Természetesen, a törzskari és a csapattiszti szolgálat nem zárják ki egymást; valószínűleg időben egymást követő szolgálati időszakokról van szó, azonban e kérdés megválaszolása még a kutatómunka további feladatai közé tartozik. Többször is megsebesült, melyek közül az 1917. májusában szerzett utolsó sérülése súlyosnak bizonyult. Az összeomlaskor gyógykezelésen tartózkodott Budapesten, így amikor 1918 tragikus ősze érkezett, Linder Bélát – bár nem találtam nyomát, hogy addig személyesen ismerték volna egymást – Károlyi Mihály az 1918. október 31-én megalakult kormányába hadügyminiszterré nevezte ki.⁷ Ennek pontos oka nem szerepel Károlyi könyvében, sőt, Lindert meg sem említi hadügyminiszterként.

⁷ KÁROLYI 2013, 316.

A forradalmak

A miniszteri eskü szövegét teljesen váratlanul találtam meg a pécsi levéltárban. A közepes méretű cédulára géppel írt esküszöveg a következőképpen hangzik: „*Én esküszöm, hogy Magyarországhoz, annak Nemzeti Kormányához hű leszek, teljes függetlenségét megvédem, teljes erőmmel Magyarország javát, szabadságát és haladását fogom szolgálni. Isten engem úgy segítjen! 411. Bpest hadügy minister*”⁸

Mindenki maga döntheti el, hogy Linder Béla mennyiben tartotta magát hivatali esküjéhez. Úgy gondolom, hogy azok, akiknek a történelemalakító szerep jut (és Lindernek az jutott!), mindig meg kell, hogy találják azokat a cselekvési módokat, melyek országuk javára szolgálnak – és ez az esküszöveg evidens dolgot ír elő, az országot szolgáló tisztségviselő számára. Linder intézkedései (elsősorban a hadsereg leszerelése) nem állták ki az idő próbáját, a következmények pedig katasztrofálisak voltak.

1918. október 31-ével Linder Béla ezredes Magyarország hadügyminisztere lett. Kétségtelen, hogy nehéz helyzetben vette át a hadsereggel kapcsolatos teendőket. Aznap kiadott parancsa szerint a magyar fegyveres erőknek minden fronton le kell tenniük a fegyvert a velünk szemben álló Antant-haderők előtt (ez a mi viszonylatunkban döntően az olasz és a francia hadsereget jelentette). Forrásaim eléggé határozottan mutatják, hogy e parancs a seregtestek vezetőinek mintegy a „háta mögött” jutott el a katonákhoz; e parancsnokok közül többen határozottan állítják, hogy velük Linder semmilyen formában nem kommunikált.⁹ Ezt követte a parancs a kiürítésről és a visszavonulásról, amellyel hatalmas magyar területek kerültek idegen megszállás alá – sajnos, végleg.

Ki kell térnünk haderőnk ekkor elfoglalt pozíciójára. Ugyanis az első világháború végén a frontok egyike sem húzódott a (történelmi) magyar határokon belül, és Magyarország területén egyetlen ellenséges katona sem állt. A magyar haderő által tartott frontvonalak mindegyike az ország határain kívül húzódott. Egy hadseregnek ilyen pozícióban fegyverletételre adni parancsot több mint megbocsáthatatlan felelőtlenség. Katonáinkat viszont ebben a helyzetben utasították, hogy tegyék le a fegyvert, és belátásuk szerint hagyják ott a harcteret – mert ez a parancs gyakorlatilag ezt jelentette. Linder Béla hadügyminiszter parancsára e haderő zömét két hét alatt, fennmaradó részét pedig december végéig leszerelték.

Egészen megdöbbenő továbbá, hogy Linder láthatóan nem akar különbséget tenni fegyverszünet és fegyverletétel között, pedig ezek között egyértelmű az ellentmondás. Hihető-e, hogy egy bécsi Hadiiskolát végzett, magas rangú vezérkari tiszt ezzel nem volt tisztában?

A katonai hivatásnak ugyanúgy megvannak a maga szakmai szabályai, mint bármelyik más mesterségnek. A harcászati, gyakorlati és szervezeti szabályzatok részletesen taglalják a fegyverszünet, a fegyverletétel, illetve a visszavonulás szabályait is. A közhiedelemmel ellentétben a hadseregek nem támadáskor, hanem visszavonuláskor szenvedik el legnagyobb veszteségeiket. Számos tapasztalatból kiindulva alkotják meg azokat a szabályokat, melyeket betartva minimálisra csökkenthetők egy visszavonuló hadsereg anyagban és élőerőben bekövetkező veszteségei.¹⁰

⁸ Idézet: MNL BaVL IV.1406.n. 1. csomó. Szerb csapatok élelmezése.

⁹ *BREIT* 1925, 34–35.

¹⁰ Gyakorlati Szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára. Magyar Kir. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 1914.

Linder Béla kilenc napig, 1918. november 9-ig volt hadügyminiszter. Ez alatt, többek között a pécsi levéltárban fellelhető dokumentumok sorszámozása szerint, több ezer miniszteri rendelkezés került ki a Hadügyminisztériumból. Ez fizikai lehetetlenség, megfogalmazásuk nyilván egy mellérendelt apparátus műve, azonban tartalmukért a felelősség az övé, hiszen a parancskiadó ő volt.

A könyv feladata forradalmak alatti tevékenységének részletes ismertetése lesz. A nevéhez köthető rendelkezések egyértelműen mutatják, hogy Linder Béla mind az saját magára nézve kötelező katonai szabályzatoktól, mind a józan megfontolás diktálta szabályoktól függetlenül magától. Mindezt nem lehet a „forradalmi helyzettel” magyarázni. A szakmai szabályokon nem változtat az ideológia: egy csizmát elkészíteni, vagy egy vakbélműtétet elvégezni ugyanúgy kell forradalom előtt, mint forradalom után. Egy legmagasabb szintű katonai végzettséggel rendelkező, ezredesi rangban lévő vezérkari tiszt számára nem lehetett kérdés, hogy a fegyverletétel és a visszavonulás ilyen módon való elrendelése a hadsereg megsemmisülését fogja eredményezni. Ismerte a szabályokat és előírásokat, amelyekkel mindezt minél kisebb veszteséggel, a haderőre nézve legkevésbé bomlasztó jelleggel lehessen levezényelni, márpedig ezek a szabályok – melyeket a gyakorlat és a józan gondolkodás diktált – sem változtak meg: ugyanazok voltak a forradalom előtt, mint a forradalom után. Ezek ismertetése a készülő könyv egyik legfontosabb része lesz.

1918. november 9-én felmentik, de tárcanélküli miniszteri megbízást kap. A belgrádi egyezményt (amely valójában egyoldalú békediktátum) a magyar kormány nevében ő írja alá november 13-án.¹¹ Ennek katasztrofális hatása ismert. A magyar csapatokat délen a Pécs-Baja-Szabadka-Arad (utóbbi kettő ma Subotica, Szerbia, illetve Arad, Románia) magasságában meghúzott demarkációs vonalra kell visszavonni, keleten pedig a Marosvásárhely-Beszterce (ma mindkettő Targu Mures, illetve Bistrita néven Románia) jelölte demarkációs vonalra. A köztudomással ellentétben tehát a belgrádi egyezmény nem „csupán” déli területeink jugoszláv kézre adását, hanem az Erdélybe benyomuló román csapatok előli visszavonulást is szentesíti. Magyarország továbbá hat gyalogos és két lovashadosztályból álló haderőt tarthatott fenn, és köteles volt átengedni területén az Antant-csapatokat. A magyar állami szuverenitás ilyen mértékű semmibe vételére ezer év alatt sem találunk példát.

Lényeges dolog, hogy a hadsereg ilyen összetételének meghatározása mintegy „korrelációban” volt a közben gőzerővel zajló leszereléssel: az egyezmény értelmében kizárólag gyalogságból és lovasságból állhatott a magyar haderő, nehézfegyverzetű alakulatai – főként számottevő tüzérsége – nem lehettek.

Ugyancsak nem köztudomású, hogy a Monarchia haderejének utolsó főparancsnoka, Kövess Herman tábornagy időben jelezte a kormány felé, hogy a magyar haderő képes arra, hogy a déli területeket megtartsa. Később az onnan mégis kivont haderő nagyságának ismeretében e közlést komolyan is vehetjük. Azt, hogy kövess jelentése elért-e legfőbb címzettjéig, Linder Béla hadügyminiszterig, csak találgatni tudjuk.

Azt, hogy nem vett róla tudomást, az események világosan mutatják. A Károlyi Mihály miniszterelnök által vezetett küldöttség gyakorlatilag elfogadta, e kormány tárcanélküli minisztere, Linder ezredes pedig alá is írta a belgrádi egyezményt.

Linderen ekkor már kiütözkönek a rendszeres alkoholizálás jelei is. Gömbös Gyula: Egy magyar vezérkari tiszt bíráló feljegyzései a forradalomról és az ellenforradalomról című műve egyértelmű utalást tesz rendszeres ittasságára. A budapesti helyőrség tisztjeinek eskütételén készült híradófilmen szónokló

¹¹ ROMSICS 2010, 428.

Linder – akitől ekkor hangzott el az alábbi hírhedt kijelentés: „Katonát látni nem akarok” – elsötétedett arca (amely láthatóan nem a film hibája) és zavaros tekintete az utókor nézőinek is feltűnik.

A következő négy hónap történései ködbe vesznek. Linder értelemszerűen a Károlyi-kormány megszűnéséig, 1919. március 21-ig lehetett csak tárcanélküli miniszter. Tény viszont, hogy 1919. május 2-án a Tanácsköztársaság bécsi katonai megbízottjának nevezik ki, e megbízása pedig egészen a tanácskormány bukásáig, 1919. augusztus 5-éig tart.

Mivel a bécsi levéltárakba még nem jutottam el, ausztriai tevékenységének jellegére csak következtethetek. Katonai segítségre a tanácskormány Ausztriától nem számíthatott. Feladata két irányba ágazott: kapcsolattartás az ausztriai és németországi szélsőbalos körökkel (pl. spartakisták), másrészt a már jelentős számú bécsi magyar emigráció körében végzett hírszerző tevékenység.

Minderről azonban egyelőre dokumentummal nem rendelkezem. Csak remélni tudom, hogy a bécsi levéltárakban fellelhető mindez.

Pécs polgármestere

A megjelenés előtt álló könyvemben nem törekszem teljes részletességre, hiszen Pécsen elegendő számú és minőségű történész működik ahhoz, hogy részletesen feldolgozzák Linder Béla polgármesterségének időszakát. Megítélésem szerint Linder egy kulturális és politikai szempontból igen jelentős, ráadásul szerb megszállás alatt álló várost vezetett ugyan, de történelemformáló pozícióba többé már nem jutott.

Számomra, jogásként polgármesterré választása érdekes. A Janus Pannonius Múzeum szerb megszállásról szóló honlapján is olvasható a jegyzőkönyv, amely szerint a választás 1920. szeptember 22-én történt: a törvényhatósági bizottság egyhangúan választotta meg Lindert.¹² Ennek összetétele azonban nem felelt meg a hatályos törvényben (1886. évi XXI. tcz.) foglaltaknak: ekkor kizárólag a baloldali politikai erők fóruma volt, a város társadalmának vélhetőleg többségi része nem képviseltette magát. Az is feltűnő, hogy a Linder megválasztását rögzítő jegyzőkönyv formailag a „városi törvényhatósági bizottság rendes közgyűléséről” szól, azonban határozatképességet nem állapít meg, a szavazók nevét sem rögzíti, csupán azt, hogy Dr. Doktor Sándor törvényhatósági bizottsági elnök javaslatára „A törvényhatósági bizottság Linder Bélát egyhangúlag polgármesterré választja.” Linder Béla megválasztása ennek tükrében törvényességi kérdéseket vet fel, köztisztviselőként való legitimitása pedig erősen kétséges.¹³

Sajátos intermezzo a magyar történelemre egyáltalán nem jellemző politikai gyilkosság kísérlete, amit 1921. július 2-án Linder ellen kísérelt meg egy Maximovics Pál nevű pécsi illetőségű férfi. Erről a pécsi Várostörténeti Múzeumban fellelt iratok közül minden bizonnyal az egykori rendőrkapitány visszaemlékezése a legautentikusabb. A sikertelen merénylet után menekülő Maximovics föbe lőtte magát. Nyomozati vagy bírósági iratok nem maradtak, a helyi újságokban viszont részletes tudósítások olvashatók.¹⁴ A levéltárban meglevő iktatókönyv rögzíti, hogy milyen ügyiratokat szignáltak Linder nevére. Fel-

¹² A honlapot lásd: <https://szerbmegszallas.hu/>, illetve a honlapról részletesebben: *KAJÁN–VÁRDALAI* 2022, 273–274.

¹³ Linder Béla polgármesterré választása Törvényhatósági Bizottság 1920. szeptember 22-i ülésének ügyszám nélküli jkv-e MNL BaVL IV. 1406. g. 9498-1921

¹⁴ *Jövő*, 1921. július 3. 4–5.; *Munkás*, 1921. július 2. 3.; *Pécsi Napló*, 1927. január 16. 1.

keltette figyelmemet Horváth Sanovics Tivadar, illetve Horácsanovics Tivadar (e két név ugyanazt a személyt takarja), Tisza István egyik gyilkosa mára azonosíthatatlan ügyének megjelenése a polgármesterre szignált iratként. Nyoma azonban csupán az iktatóban van: az iratok között már nem található, kiselejtezték.¹⁵

A kevés dokumentum ismeretében úgy tűnik, Linder az „aprómunkát” a tisztviselőkre bízta, ő inkább a „nagypolitikában” érezte otthon magát. Folyamatos kapcsolatot tartott Belgráddal, és Nikola Pašić miniszterelnökkel – elhitetve a pécsiekkal, hogy mennyire befolyásos ember.

Az 1921. augusztus 14-én „kikáltott” Baranya-Bajai Szerb-Magyar Köztársaság létrejöttében Linder jelentős szerepet töltött be, bár ekkor már alig volt mozgástere. Augusztus 18-án látták Lindert utoljára Pécsen, másnap a Jugoszláviába induló három vonatszerelvény egyikén távozott. Augusztus 21-én Horthy Nemzeti Hadserege, Soós Károly altábornagy vezényletével, bevonult Pécsre.

Jugoszlávia

Linder Béla jugoszláviai megtelepedése számos nehézségbe ütközött. A jugoszlávok először kiutasították, de – valószínűleg mégiscsak létező személyes kapcsolatainak felhasználásával – később mégis letelepedhetett. Huzamos ideig Belgrádban, majd Zomborban élt.

Erről az időszakról elmondható, hogy szinte minden emigráns szervezethez csatlakozott (legalábbis csatlakozni akart) amely Horthy-ellenes volt. Adatok vannak rá, többek között az 1966-ban megjelent, Yvette Leblashoz magyar emigránsok által írt levelek, hogy Franciaországban többször megfordult, valószínűleg ottani emigráns csoportokkal kereste a kapcsolatot, de nem járt sikerrel.¹⁶

A magyar hatóságok nemzetrágalmazás miatt több eljárást indítottak ellene, amiket azonban – mivel külföldön tartózkodott – fel kellett függeszteni. A Délvidék visszacsatolásakor a magyar csendőrségen önálló nyomozócsoport alakult, többek között Linder elfogására. Ekkor Belgrádba szökött, ahol a német megszállás (1941. április) után a Gestapo letartóztatta, azonban rövid idő múlva szabadult, és a háború végéig a megszállt Jugoszláviában tartózkodott.¹⁷

Epilógus

Meglepő hogy Linder 1945 folyamán visszatért Magyarországra. Itthon tábornokká léptették el, aztán 1950-ben visszautazott Jugoszláviába. Megjegyzendő, hogy ott mindvégig, a királytól életjáradékot, Titótól pedig nyugdíjat kapott. Utolsó éveit Zomborban töltötte, időszakonként Belgrádban gyógykezelték. Utóbbi városban halt meg 1962. április 15-én 86 évesen. Temetésére 1962. április 17-én került

¹⁵ MNL BaVL Pécs Szab. Kir. Város iktatókönyve 1921. 17.255 folyószám alatt

¹⁶ *RÓNAI M. A.* 1966.

¹⁷ *DRÓCSA I.* 2021.

sor, Zomborban. Állami sírhelyet kapott, temetése teljes költségét a jugoszláv állam finanszírozta.¹⁸ Szeretném hangsúlyozni, hogy könyvem készülő, nem befejezett munka, és nem lehetek biztos abban, hogy a fellelhető forrásokból minden kérdésre választ kapok. Számos irányban további kutatások szükségesek. Ezek alapján szeretnék, a lehetőségekhez mérten, egy vitatott megítélésű személyről teljes képet adni az olvasónak.

Irodalom

- BREIT J.* 1925: *A magyarországi 1918/19 évi forradalmi mozgalmak és a vörös háború története. I. kötet. Budapest, 1925.*
- DRÓCSA I.* 2021: *Októbrista miniszterek nemzetragalmazási pereit IV. Linder Béla jugoszláviai tevékenysége. Budapest, 2021.*
- KAJÁN I. – VÁRDAL L.* 2022: *Online folyóiratok és adatbázisok történészeknek. Történeti Muzeológiai Szemle 20 (2022) 273–274.*
- KÁROLYI M.* 2013: *Hit, illúziók nélkül. Budapest, 2013.*
- PÁSZTOR A.* 2021: *Kis kadett kalandjai, Egy pécsi hadapródiskolás visszaemlékezése a szerb megszállás időszakára. Történeti Muzeológiai Szemle 19 (2021) 179–186.*
- ROMSICS I.* 2010: *Magyarország története a XX. században. Budapest, 2010.*
- RÓNAI M. A.* 1966: *Yvette levelesládája. Magyar emigránsok levelei Yvette Leblashoz. Budapest, 1966.*
- STURM A.* 1892: *Országgyűlési Almanach 1892–1897. Budapest, 1892.*

¹⁸ Jugoszláviai Magyar Szó, 1962. április 18. 3.